

„Szabadegyetem” a váci börtönben

GIDRÓ KRISZTA

2015. október 23., péntek 06:14

Kiss Tamás nyolc évet kapott '56-os szerepvállalásáért, mint mondta, a szerencsésének köszönhetően

Fotó: Hegedűs Márta / Magyar Nemzet

Szegeden 1956 októberében már a forradalom előtt szervezkedtek az egyetemisták, erről azonban nagyon kevesen tudnak. Azt szinte mindenki hallotta, hogy a csongrádi megyeszékhely egyetemistái alapították meg a Magyar Egyetemisták és Főiskolai Egyesületek Szövetségét (MEFESZ) egy héttel az utcai harcok kirobbanása előtt, de hogy pontosan mi történt Szegeden, és ennek milyen hatása volt az ország más városaiban és a Budapesten történetekre azzal kevesen vannak tisztában. Kiss Tamás, a MEFESZ egyik szegedi alapítója elmondta, nagyon hamar eljutottak követeléseikben az orosz nyelv fakultatívá tételétől a szovjet csapatok kivonásáig.

Október elején egy budapesti bölcsészhallgató üzenete jutott el Szegedre, amelyben arra kérte az ottani egyetemistákat, hogy – amennyiben ők sem szeretnék kötelezően tanulni az orosz nyelvet – tiltakozásul október végén senki ne menjen be ezekre az órákra. Kiss Tamás másodéves jogáshallgató egy barátjával, Lejtényi Andrással arra a következtetésre jutott, hogy a passzív ellenállásnak nincs sok értelme, mert csak azt érik el vele, hogy elbukják a félévet. Így azon kezdtek el gondolkodni, hogy a Dolgozó Ifjúság Szövetsége, a DISZ helyett egy másik szervezetet kellene alapítani, amely hivatalos formában állhatna elő az orosz nyelv oktatásának fakultatívá tételével és ehhez hasonló kérdésekkel. Kiss Tamás lapunknak elmondta: amikor az egyetemi folyosókon, kollégiumi szobákban felvetették ezt a javaslatot másoknak, senki nem tiltakozott ellene. – Amikor október 16-án a menzán ebédeltünk, észrevettünk egy kézzel írott cetlit, hogy délután három órára a DISZ-gyűlést hirdetett a bölcsészkar Auditorium Maximumába minden egyetemi hallgatónak. Ezt akkor nem

értettük, utólag persze rájöttünk, hogy eljutott a szervezkedésünk híre a pártvezetéshez, és a szervezetünk megalapítását megelőzendő hívták össze az egyetemistákat – mesélte Kiss Tamás.

Az akkor 22 éves, másodéves jogászhallgató szerint azt megelőzően és valószínűleg azóta sem volt soha akkora tömeg az Auditorium Maximumban, üresek voltak viszont a katedrán lévő székek, a párt és a DISZ vezetése késett. Azt is csak utólag tudták meg, hogy azért, mert még tartott a vezetők ülése, amelyen azt beszélték át, hogy mit is kell mondani az egyetemistáknak. Kiss Tamásék végül elunták a várakozást, kimentek a katedrához, és megkezdték a gyűlést. Elmondták, ők azok, akik az elmúlt napokban egy új ifjúsági szervezet megalapítását javasolták. – A gyűlésen másfél óra alatt eljutottunk az orosz nyelv fakultatívra tételétől a szovjet csapatok kivonásáig. Ettől már egy kicsit mi is megijedtünk, a hét végén utána is néztünk a könyvtárban, hogy az alkotmány és a törvények mit mondtak akkor a gyűlekezési jogról – mondta Kiss Tamás. Amikor egyébként az első politikai jellegű követelés elhangzott egy egyetemista részéről, akkor volt, aki felvetette, hogy az új szervezetnek nem kellene politizálnia. Kiss Tamás, mint levezető elnök megszavaztatta a kérdést, a jelenlévők kétharmada úgy határozott, hogy maradhatnak a politikai témák is. Az október 16-i gyűlésen végül eldöntötték, megalapítják a MEFESZ-t, s azt, hogy a következő, október 20-án tartandó gyűlésig minden kar saját képviselőket választ, addig pedig a jogászhallgatók elkészítik a szervezeti és működési szabályzat tervezetét. Mint utóbb kiderült, a hét végén a megalapított szervezet híre más egyetemekre is eljutott, a kedd délutáni gyűlésre a műegyetemisták dísztáviratot is küldtek, amelyben megkérték a szegedieket, hogy tájékoztassák majd őket a történekről.

Van, ami a mostani megemlékezésekből kimarad

A szegedi egyetemisták a MEFESZ hivatalos megalapítása után követeléseiket is megfogalmazták. Az orosz nyelv fakultatívra tétele mellett az egyetemi autonómia megteremtése volt az egyetlen, amely oktatási kérdéssel foglalkozott. Egyébként sajtószabadságot, szabad, demokratikus választásokat, a szovjet csapatok kivonását követelték, a parasztok számára a beszolgáltatási rendszer megszüntetését, a halálbüntetés eltörlését a politikai ügyekben, illetve március 15-e nemzeti ünnepé tételét. Követelték emellett Nagy Imre és Lukács György beválasztását a központi vezetőségbe, és Rákos Mátyásék felelősségre vonását.

Az október 20-i gyűlésen azt is eldöntötték a szegedi egyetemisták, hogy követeket küldenek Budapestre, Pécsre, Debrecenbe, Veszprémbe, illetve minden nagyobb egyetemi városba. Kiss Tamást Budapestre, a Műszaki Egyetemre küldték. Október 22-én meglepve tapasztalta, hogy a Műegyetemen diákgyűlés van, amelyet a párt és a DISZ szervezett. – Egy héten belül másodszor játszott a kezünk alá a hatalom, bár nyilván nem ez volt a szándéka. De ugyanez volt a helyzet minden felsőoktatási intézményben, ahova eljutottak a küldötteink: a már eleve elkészített pulpitusra kellett felállnunk, és elmondanunk, hogy mit csináltunk Szegeden – mondta Kiss Tamás.

A nyugdíjas jogász szerint egyébként éppen ez az, ami a mostani megemlékezésekből kimarad. Szerinte méltatlanul keveset foglalkozunk ma azzal, hogy mi történt 1956 októberében Budapesten kívül. Kiss Tamás a MEFESZ szegedi megalapítása mellett fontosnak tartja azt is, hogy október 23-án Debrecenben órákkal a budapestiek előtt az utcára vonultak az egyetemisták. – A fővárosban még minden nyugodt volt, még senki nem csinált semmit, amikor Debrecenben karhatalmisták már tüzet nyitottak az egyetemistákra – hangsúlyozta. Ő maga egyébként Budapesten volt október 23-án, mint fogalmazott, a fővárosban ragadt. Végig ott volt az egyetemisták felvonulásán, ott volt a Magyar Rádiónál, illetve a Kossuth téren is, ahol Nagy Imre próbált beszélni az emberekhez. Azt is fontosnak tartotta megemlíteni, hogy nem volt fegyvere.

Október 30-án tértek vissza Szegedre, ahol már egyetemi nemzetőröket választottak. November 5-én, a szegedi nemzetőrparancsnok, Lazur Barna utasítására tették le a fegyvert. November közepétől néhány társával Kádár-ellenes röpiratokat gyártottak, de december végén ezt is befejezték, mert látták, hogy már nincs értelme csinálni.

Szerencse, hogy csak nyolc év jutott

Kiss Tamás január elején, amikor megkezdődött az oktatás az egyetemen, visszajött a városba. Albérletben lakott a Római körúton, főbérelője azzal fogadta, hogy meneküljön, mert már egy teherautónyi pufajkás kereste. A következő hónapokat bujkálással töltötte, családtagoknál, barátoknál, ismerősöknél húzta meg magát. 1957 áprilisában hallotta, hogy az egyetemen fegyelmi eljárást akarnak indítani ellene. – Akkor arra gondoltam, hogy egy fegyelmi eljárással milyen könnyen megúszom az egészet, így megint visszajöttem Szegedre. A karon azonban azt mondták, hogy semmilyen fegyelmi tárgyalás nincsen. Amikor kijöttem az épületből, két civil ruhás jött oda hozzám, kérdezték, hogy én vagyok-e Kiss Tamás, é letartóztattak – mesélte. Mint mondta, szerencséje volt, hogy csak ekkor tartóztatták le, mert a nagy veréseket így megúszta, '57 nyarán már nem voltak olyan brutálisak a karhatalmisták.

Múlt idő hírlevél – történelemrajongóknak

Történelmi tárgyú híreink, riportjaink, elemzéseink heti egyszer az ön postafiókjában!

FELIRATKOZÁS

A feliratkozással beleegyezik abba, hogy a Magyar Nemzettől hírlevelet vagy cikkeinkről szóló üzenetet kapjon postafiókjába. A szolgáltatásról bármikor leiratkozhat.

Előzetes letartóztatásban kilenc hónapot töltött a szegedi Csillag börtönben. Nyolc évet kapott, ami szerinte ugyancsak a szerencsének köszönhető. Egy középkorú, szakérettségivel rendelkező pártvezető volt ugyanis az ügyében a bíró, aki szerinte korrekt módon vezette le a tárgyalást. Mint mondta, olvasta később a bírónő nyilatkozatát, és kiderült: megpróbálták felelősségre vonni a túl enyhe ítélet miatt, de mivel pártvezető volt, mondhatta, hogy „elvtársak, én vagyok a bíró, én döntök”. Végül három évet töltött börtönben. Az ítélet után Kiss Vácra került, ahol zárkatársaival tulajdonképpen jól érezték magukat. – Olyan volt, mint egy szabadegyetem, volt közöttünk filozófus, gépészmérnök, jogász, bölcsész, és mive mindannyian '56 miatt ültünk, ugyanúgy is gondolkodtunk – mondta. Az igazi büntetés szerinte nem is ez volt, hanem a börtönöveket követő harmincévnyi másodrendű állampolgárság és a kitaszítottság. Kifejtette, a zárkatársakkal, más ötvenhatosokkal csak ritkán és csak egyesével tudtak találkozni, mert megfigyelték őket, elsősorban azért, hogy nehogy szervezkedni kezdjenek.

Mindenki a diktatúra megszüntetését akarta

Az '56-os eseményekben részt nem vevőkkel pedig azért nem alakíthatott ki szorosabb kapcsolatot, mert nem akarta őket kellemetlen helyzetbe hozni. – Ha valakivel hosszabb időn át beszélgettem volna például a munkahelyemen, másnap már biztosan ott lettek volna nála a III/III-asok, hogy kifaggassák: miért beszélget velem, a rendszer ellenségével – magyarázta Kiss Tamás. A férfi egyébként azután, hogy letelt a mellékbüntetésként kiszabott tíz éves eltiltása, kérvényezte, hogy elvégezhesse a jogi egyetemet. Levelezőn, munka mellett fejezte be, és végül vállalati jogászként dolgozott. Mint mondta, ügyvédként, bíróként, pláne ügyészként nem engedték volna dolgozni, bár ilyen munkát abban a rendszerben nem is vállalt volna, ha véletlenül lehetősége lett volna rá.

És hogy miért robbanhatott ki a forradalom az egyetemisták szervezkedése nyomán? Kiss Tamás szerint azért, mert egyetlen dologban akkor ugyanazt akarta az országban mindenki: a diktatúra megszüntetését. Abban szerinte nem volt egyetértés, mi legyen utána, hogy ki legyen a miniszterelnök, de az akkori helyzet az értelmiségiek, a munkások és a parasztok számára egyformán rossz volt. Ugyanúgy nem tudták, ha este lefekszenek aludni, reggelre letartóztatják-e őket valamiért, vagy sem, hogy miért ítélnék valakit életfogytig tartó börtönre, vagy éppen miért akasztanak fel valakit.

Ennek a cikknek a nyomtatott változata a Magyar Nemzetben jelent meg. A megjelenés időpontja: 2015.10.22.

[Levél a szerzőnek](#)

[A szerző cikkei RSS-en](#)

HOZZÁSZÓLÁSOK »